

הדחיה מהקרבה היתה בעודו בעל חי וחזר להיות ראוי להקרבה הרי הוא דחוי לעולם.

וקדושת דמים מרחה ממזבח לעולם. שגם אם הדחוי היה רק בקדושת דמים כגון הכא דבשעה שהעשיר הקדיש את העופות לא חלה עליהם אלא קדושת דמים בלבד, בכל זאת אמרינן דמשום שלא היו העופות ראויים לקרבן עבורו הרי הוא דחוי מקדושת מזבח לעולם. ואפילו אחר שהעני והיה ראוי להיקרב עבורו. ולא אמרינן דקדושת דמים אינה חזקה דיה כדי ליפסל משום דיחוי⁽⁹¹⁾.

ודחוי מעיקרא הוי דחוי. שאפילו אם היה דחוי מתחלת הקדשו חל עליו תורת דיחוי.

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מטמא מקדש טמא שנכנס למקדש בשוגג [שהוא מביא קרבן עולה ויורד] והיה עשיר, שהפריש קן לכבשתו, כלומר, שבעודו עשיר הפריש קרבן עני במקום קרבן עשיר שהוא חייב בו⁽⁸⁹⁾. והעני, אעפ"י כן אינו יכול להקריב עתה את הקן שהואיל ונדחה הקן מהקרבה בשעת הפרשתו, שהרי היה אז עשיר ולא היה יכול לצאת בקרבן עני – ידחה לעולם מהקרבה⁽⁹⁰⁾.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: שמע מינה מדברי אושעיא תלת, שלשה דברים:

שמע מינה: בעלי חיים נדחים. שאפילו אם

בנושא זה.

91. רש"י מפרש, שבאמת יש פדיון לעוף זה, ואף על פי שלמדנו לעיל, שאין לעוף פדיון, זהו דוקא כאשר בתחילת ההקדש היה העוף ראוי להקרבה, שאז חלה עליו קדושת הגוף, ושוב אינו יוצא לעולם מקדושתו, אפילו כשיהיה נעשה מחוסר אבר, שאינו ראוי להקרבה. אבל כאן, שמלכתחילה לא היה ראוי להקרבה, הואיל ובשעת הפרשתו, עשיר היה, אם כן לא חלה עליו בתחילה אלא קדושת דמים, ובאופן זה יש לו פדיון [אף על פי שמצד עשיתו, היה רוצה שיחול עליו קדושת הגוף].

והקשה השיטמ"ק [ג] בשם הרא"ש, ממה שהובא לעיל, מדברי הגמרא בתמורה, שגם במקום שאין הבהמה ראויה להקרבה, מכל מקום אומרים בה "מיגו דנחתא", ואם כן שוב לא יהיה לעוף זה פדיון, ותירץ, שדין "מיגו דנחתא" שייך דוקא במקום שאין קדושת הגוף מהוה סתירה לקדושת דמים שחלה עליה בתחילה, וכגון במפריש נקבה לעולתו ולאשמו, שבתחילה חלה עליה קדושת דמים, והרי היא עומדת

89. יש לעיין, שהדין הוא, שאי אפשר להקדיש קרבן חובה, אם אינו מחוייב בה [וכמו שלמדנו בחולין [מא] לענין עולת יולדת], ואם כן, מאחר ועשיר זה, דינו להביא חטאת בהמה בלבד, היה מן הדין, שלא יחול קדושת עולה על אותו העוף שהפרישו לעולה, שהרי אינו מחוייב בקרבן זה. ואולי נאמר, שבקרבן עולה ויורד ישנם כמה אופנים בהבאת הקרבן, וכולם נכללים בשם אחד, ועל כן, הואיל והוא מחוייב בעצם קרבן עולה ויורד, נחשב הוא כמחוייב גם לענין העולה, וצ"ע.

90. כתב רש"י, שדברי רבי אושעיא נאמרו לפי שיטתו, שסובר לקמן, שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא [אבל אילו היה סובר, שעשיר שהביא קרבן עני, יצא, לא היה נחשב דבר זה לדחוי]. והעולת שלמה הקשה, ממה שלמדנו בזבחים [עג], שאפילו כשיש איסור מדרבנן, שלא להקריב הקרבן, נחשב דבר זה לדחוי. וכל שכן בנידון זה, שמן התורה צריך הוא להביא דוקא קרבן עשיר, שיהיה נחשב לדחוי מפני זה. וצ"ע לדברי הטורי אבן [אבני שוהם, ר"ה כח], שדן

ולא אמרינן שאין דיחוי אלא בדבר שהיה ראוי מלכתחילה ונדחה אח"כ. ופלוגתא היא במסכת סוכה.

מתיב רב עוקבא בר המא: תניא: המפריש נקבה לפסחו קודם הפסח⁽⁹²⁾ [ונקבה אינה ראויה לקרבן פסח] — **תרעה עד שתסתאב עד שיפול בה מום, ותמכר, ויביא בדמיה זכר לקרבן פסח.**

ילדה הנקבה זכר [קודם רעיה] — **ירעה הולד עד שיסתאב, וימכר, ויביא בדמיו פסח.** אבל הוא עצמו לא יקרב לפסח כיון שהוא בא מכח קדושה דחיה של אמו.

רבי שמעון אומר: הוא עצמו יקרב פסח.

שמע מינה מדרבי שמעון דבעלי חיים אינם נדחין שלכן הוא עצמו קרב לפסח, וקשיא לרבי אושעיא?⁽⁹³⁾

ומתריצין: **אמרי: דבי רבי אושעיא קאמר — לרבנן, דסבירא להו שהוא עצמו לא יקרב לפסח משום דבעלי חיים נדחין. ורבי שמעון אמנם סבירא ליה בעלי חיים אינם נדחין.**

דתניא: מת אחד מהן משני השעירים של יוה"כ אחרי שהטילו עליהם גורלות ונקבע איזה מהם להשם ואיזה לעזאזל — מביא

לעוף זה, אלא שכתב לדקדק מלשון הרמב"ם, שמדובר באופן שהפריש הקן כדי למכרו ולקנות בדמיו חטאת בהמה כדינו, ולא היה בדעתו כלל להקדישו קדושת הגוף, ולכן לא יתכן כלל "מיגו דנחתא", אלא יש בו קדושת דמים לבד.

אבל השיטמ"ק באות [א] כתב, שבאמת אין פדיון לעוף זה, מפני שחלה עליו קדושת הגוף, על ידי "מיגו דנחתא", ומכל מקום נקטה הגמרא לשון "קדושת דמים", הואיל ועל כל פנים אינו עומד להקרבה, ובוזה שאינו יוצא לחולין על ידי פדיון, אין לו עדיפות מבהמה שנפדית, ובשניהם יהיה נוהג דין דיחוי, אף על פי שאינם עומדים להקרבה מעצם קדושתם.

92. ביאור לשון זה, שאילו הפרישה קודם הפסח, ועבר עליה הפסח, אינו יכול לקנות בדמיה קרבן פסח לשנה אחרת, הואיל וכבר חל עליה שם של מותר הפסח, אלא יפלו דמיה לשלמים, כדין מותר הפסח.

93. השיטמ"ק [ג] מבאר, שאין כונת הגמרא להקשות מדברי רבי שמעון, שהרי ודאי רבי

לימכר, ודמיה ילכו לעולה ולאשם, ואף אחר כך כשיחול בה קדושת הגוף, על ידי "מיגו דנחתא", עדיין תהיה עומדת לדבר זה, שהרי כשיפול בה מום, תהיה נפדית, וילכו דמיה לעולה ואשם, מה שאין כן בעוף, הואיל ואין לו פדיון, אם כן אילו נאמר "מיגו דנחתא", ויחול עליו קדושת הגוף, שוב לא יהיה לו פדיון לעולם, וכדין קדושת הגוף של עוף, ויהיה זה סתירה והפקעה לקדושת דמים שחלה בו מתחילה, שהיה עומד לימכר ודמיו עומדים לקרבן. וכדבריו כתבו התוס' בתמורה [כו]. ועיין מקדש דוד [קונטרס א א בסופו].

והוסיף הרא"ש לבאר, שבאמת כל חידושו של רבי אושעיא הוא רק בפרט זה, כלומר, שגם בקדושת דמים לבד, שייך דין דיחוי, שהרי דין זה לא למדנו מדברי רבי יוחנן לעיל, לענין הקדיש חצי בהמה וכו', היות ובחצי בהמה יש בה קדושת הגוף על ידי "מיגו דנחתא", וכמו שהבאנו בע"ה בהערה 77 מדברי הראשונים.

והלחם משנה כתב לבאר בדעת הרמב"ם [שגגות י יג], שאף הוא מפרש דברי רבי אושעיא בקדושת דמים לבדה, ובאמת יש פדיון

את חבירו של הנותר, דהיינו, שמביא שעיר אחר תחת המת, שלא בהגרלה.

ומזווגו לראשון, ואם הראשון הוא של השם מקריבין אותו, ואעפ"י שבשעה שמת חבירו היה דחוי מהקרבה משום שלא היה לו בן זוג, הרי הוא חוזר ונראה לאחר מכן כשיצטרף לו בן זוגו, דברי רבי שמעון.

אלמא קסבר רבי שמעון: בעלי חיים אינן נדחין! (94)

ועוד משמע מדבריו, דהגרלה אינה מעכבת בשעירי יוה"כ, שהרי כאן מביא אחד מהם שלא בהגרלה.

אמר רב חסדא: אין הקינין של שתי תורים או שני בני יונה שמביא המחוסר כפרה וכדומה מתפרשות איזה מהם הוא עולה ואיזה חטאת, אלא אי בלקיחת בעלים, שהבעלים אמרו בשעת קנייתן שזה יהיה

לעולה וזה לחטאת, אי בעשיית כהן שאם לא פירשו הבעלים בשעת הקנייה הרי אפילו פירשו לאחר מכן אינם נקבעים בכך ויכול הכהן לשנות ולעשות איזה מהן שירצה לעולה ואיזה לחטאת.

אמר רב שימי בר אשי: מאי טעמא דרב חסדא? דכתיב ביולדת "ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת" ובעשיית הכהן כתיב "ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה" משמע שלא חל עליהם שם עולה וחטאת אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן.

מיתיבי: תניא: כתיב "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת". ודרשינן מ"ועשהו חטאת" שדוקא הגורל הוא שעושה חטאת, ואין קריאת השם עושה חטאת! שאם לא הטיל עליהם גורלות אלא שקרא לשעירים שם, שאמר על האחד שיהיה לה' ועל השני אמר שיהיה לעזאל,

להקרבה, אין קדושת הגוף, וכמו שהבאנו בהערה 91 בשם הרא"ש.

ועל זה תירצה הגמרא, שרבי שמעון אינו סובר כלל דין דיחוי בבעלי חיים, ואפילו במקום שיש בהם קדושת הגוף גמורה, ועל כן אין ללמוד מדבריו כלל, שאין דיחוי בקדושת דמים. [ועיין בשיטמ"ק שנתקשה בעיקר דברי רבי שמעון, שמאחר ואין עליה אלא קדושת דמים, אם כן גם על ולדה, לא יהיה אלא קדושת דמים, ואיך אפשר להקריבו לפסח, בלא להקדישו בקדושת הגוף. ועיין מקדש דוד [קונטרס א ב].

94. בזבחים [לד] למדנו, שכל דבר שבידי האדם לעשותו, אינו נחשב לדחוי. ואם כן קשה לכאורה, שהרי גם בנידון זה, יש בידו ליקח

אושעיא סובר כרבנן, אלא הביאור הוא כך, שיסוד המחלוקת בין רבי שמעון ורבנן הוא בנידון זה, שלדעת רבי שמעון, אין עליה אלא קדושת דמים בלבד, ומשום שלדעתו אין אומרים כלל "מיגו דנחתא", וכמו שלמדנו בתמורה [ט]. ולכן סובר גם כן, שאין בה תורת דיחוי, ואילו רבנן סוברים, שיש עליה קדושת הגוף, אף על פי שאינה ראויה להקרבה, מכח "מיגו דנחתא", ולכן יש בה דין דיחוי. אבל אם היה בה קדושת דמים בלבד, היו רבנן מודים לרבי שמעון, שלא יתכן דין דיחוי, ואם כן עיקר קושית הגמרא היא, שעל כל פנים מדברי כולם נלמד, שאין דין דיחוי, בבהמה שיש בה קדושת דמים בלבד, ואילו מדברי רבי אושעיא נראה, שגם בקדושת דמים לבד יש דיחוי. שהרי בעוף שאינו ראוי

בלקחה ולא בעשייה הוא. שהרי שעת הגרלה אינה שעת לקיחה ולא שעת עשייה. אף קריאת השם במקום שהוא מקדש, דהיינו בשאר קרבנות ובכלל זה גם קינין, נמו לאו בלקחה ולא בעשייה הוא מקדש. ותיובא דרב חסדא? (95)

ומתרצינן: אמר רבה: הכי קאמר: ומה במקום שלא קידש הגורל ואפילו אם נעשה הגורל בשעת לקיחת הבעלים או בעשיית הכהן, בכל זאת קידש השם אי בלקיחת בעלים אי בעשיית כהן כגון גבי קינין. כאן, בשעירי יוה"כ שקידש הגורל אפילו שלא בלקחה ושלא בעשייה, אינו דין שקידש השם אי בלקחה אי בעשייה. תלמוד לומר "ועשהו הטאת". ללמדך, שרק הגורל עושה הטאת ואין השם עושה הטאת.

מיתבי: תניא: מטמא מקדש עני שהפריש מעות לצורך קינו והעשיר, ולאחר שהעשיר חילק את המעות לשנים, ואמר: אלו יהיו

אין השעירים נקבעים בכך אלא עושה עליהם גורל. ואם הגורל יהיה שונה מקריאת השם הולכים אחר הגורל. ואין כהן עושה הטאת בעשייתו אלא צריך דוקא הגרלה.

שיכול אם לא היה כתוב "ועשהו הטאת" הייתי יכול לומר מקל וחומר שגם קריאת השם קובעת. שהלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל כגון בשאר קרבנות שאם לקח שני גורלות שכתוב על אחד מהן "חטאת" ועל השני "עולה" ושם אותם על הבהמות לא נקבעו בכך אלא יכול לשנות אותם, בכל זאת קידש השם, שלאחר קריאת השם לעולה או לחטאת אינו יכול לשנות את יעודם. מקום שקידש הגורל, בשעירי יוה"כ, אינו דין שקידש השם? תלמוד לומר "ועשהו הטאת". ללמדך שרק הגורל עושהו הטאת ואין השם עושהו הטאת.

ומסקינן לקושיא: קתני "שם" דומיא ד"גורל" — מה גורל במקום שהוא מקדש לאו

95. כתב רש"י, שדברי רב חסדא נאמרו בקינים דוקא, ולא בשאר קרבנות, ומפרש בקושיית הגמרא, שאף הקינים ישנם בכלל שאר הקרבנות שנזכרו כברייתא, ועל כולם אמר התנא, שהשם מקדשם שלא בשעת לקיחה ושלא בשעת עשייה, ומכח זה באנו להקשות על רב חסדא.

אבל התוס' ישנים ביומא [מא] כתבו, שדין זה נאמר בכל אדם המחוייב בכמה קרבנות, שאם לקחם יחד בסתם, ולא פירש בשעת הלקיחה איזו לעולה ואיזו לחטאת, אזי אין קדושתם נקבעת אחר כך אלא בשעת עשית הכהן, ואף על פי שהפסוק נאמר בקינים, לומדים מהם לכל הקרבנות.

ויש ללמוד מברייתא זו, שעצם עשית הגורל, אינה נחשבת כקריאת שם, היות ואין האדם

שעיר שני, ולזווג לשעיר הנותר בחיים, ומדוע נחשב דבר זה לדחוי. ורש"י בזבחים כתב, שאין זה נחשב שבידו לעשותו, כי יתכן שלא יתנו לו שעיר לצורך זה.

אולם התוס' ישנים לעיל [ז] כתבו, שכלל זה, שכל דבר שבידו אינו נחשב לדחוי, זהו דוקא כשהדחוי היה מחמת המציאות, וכגון שנשפך הדם מן הכלי לרצפה, ואספו, שאינו נעשה דחוי בזה, הואיל ובידו כל שעה לאוספו. אבל כשהדחוי הוא מחמת עיכוב שמצד הדין [וכגון אדם שהפריש קרבן ונעשה מומר, שהוא דחוי בזמן הזה מהקרבה, מצד הדין], בזה אין מועיל מה שבידו לתקן. ואם כן הוא הדין לנידון שלנו, שכאשר מת אחד השעירים, אי אפשר להקריב את חברו, מצד הדין.

לקיחה או עשייה. וקשיא לרב חסדא? (96)
ומתרצינן: אמר רב ששת: ותסברא. וכי
מתניתא זו מתקנתא היא?! דקתני והעשיר
ואח"כ ואמר על המעות.

והאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:
מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני לא
יצא! ואם כן כיצד מועילה אמירתו לאחר
שהעשיר לקבוע את המעות לעולה? והרי
עתה אינו ראוי לקרבן עולה ואפילו
בדיעבד? (97)

אלא מאי אית לך למימר שבריייתא זו
משובשת אלא כך צריך לומר: שכבר אמר
משעת ענייתו! שבעודו עני אמר על המעות
שיהיו לחטאת ולעולה שאז עדיין היו ראוי
לעולה. אם כן, הכא נמי יאמר רב חסדא
שצריך לומר: שכבר אמר משעת הפרשתו!

לחטאתי ואלו לעולתי, ועשה זאת מחמת
שטעה, שהרי עתה הוא חייב בקרבן עשיר,
ובקרבן עשיר אין קרבן עולה אלא חטאת
בהמה בלבד. הרי הוא מוסיף על הדמים,
ומביא חובתו, דהיינו את הבהמה לחטאתו,
מדמי חטאתו מהדמים שקרא עליהם שם
חטאת. ואין מוסיף ומביא חובתו מדמי
עולתו שאינו יכול לשנות את הדמים
שהוקבעו לעולה ולקנות מהם חטאת [ודמים
אלו ילכו לנדבה].

והא הכא, דליכא לא לקיחה ולא עשייה
בשעה שאמר על המעות שיהיו לחטאת
ולעולה, שהרי לאחר הפרשת המעות אמר
עליהם, וקתני מביא חובתו מדמי חטאתו
ואין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו. הרי
שקריאת השם קובעת אפילו שלא בשעת

בכל הדמים, חטאת או עולה. והים של שלמה
[ב"ק ה לב בסופו] תמה עליו, מהיכן הוציא דין
זה, שמאחר ויש בכלל הקן, קרבן עולה וקרבן
חטאת, הדין נותן, שלא יוכל ליקח כל הדמים
לעולה או לחטאת. ולכאורה מסוגיתנו היה נראה
כדברי הרמב"ם. שהרי למדנו, שאילו לא פירש
את הדמים, היה יכול עשיר זה ליקח חטאת
בהמה בכל הדמים. ועיין נזיר [כה"כ] ובחידושי
רבי מאיר שמחה שם.

97. הריטב"א ביומא מפרש, שמאחר ואינו
מתכפר כלל בקרבן עני, אם כן כשבא לקבוע
ולומר, זה לעולתי, הרי הוא דומה לאדם
שהקדיש קרבן לעולה, בזמן שאינו מחוייב בה.
ויש להתבונן בזה, שלכאורה כמו שלמדנו
בגמרא לעיל, שיכול הוא להקדיש קן לחובתו,
אף על פי שעשיר הוא, ואין דינו אלא בבהמה,
כמו כן נאמר גם כן, שיוכל לקבוע ולסיים, איזו

קורא עליהם שם, ולכן, בשאר קרבנות אין
הגורל מקדשם, אף על פי שעל ידי קריאת השם
מתקדשים לעולם [לפי מה שסברה הגמרא
בקושיא, שלא כדעת רב חסדא].

והקשו התוס' ביומא [מ ב], לאחר שלמדנו
מן הכתוב, שאין השם מקדש בשעירי יום
הכפורים, מדוע לא נחזור ונלמד, שיהיה הגורל
מקדש בשאר קרבנות, מקל וחומר, וכתבו,
שמפסוק זה דורשים גם כן, שאין הגורל מקדש
אלא בשעירי יום הכפורים.

96. הריטב"א ביומא מבאר, שאילו לא היה
דיבור זה קובע, היה יכול לשנות ולהביא בכל
הדמים את חטאתו, הואיל ואין כאן דמי עולה
מפורשים. ועיין בגבורת ארי שם.

והרמב"ם [פסוה"מ ה יא] כתב, שאדם
שהפריש מעות לקינו, יכול הוא ליקח אחר כך

לקיחה או עשייה?

ומתריצין: **תני: ואחר כך לקח ואמר** [שדרך התנאים להחסיר תיבה אחת ע"י שכחה. רש"י יומא]. שלקח מהמעוות שהפריש, עופות, ובשעת לקיחה אמר עליהם שיהיו לחטאתו ולעולתו⁽⁹⁸⁾.

[ביומא מא: פריך הגמ' דאם כן הא דקאמר מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו על כרחך שפודה את העוף שלקח לחטאת, והרי אין פדיון לעופות. ועיי"ש מה שתירצה הגמ', ועיין כאן בשיטמ"ק אות י"ז].

שבשעת הפרשת המעות אמר עליהם, דהפרשת המעות הוי כשעת לקיחת הקינין ולכן הם נקבעים אז לחטאת ולעולה⁽⁹⁸⁾.

ומקשינן: **ולרב חגא אמר רבי אושעיא דאמר** שעשיר שהביא קרבן עני יצא בדיעבד — **מאי איכא למימר?** שהרי לשיטתו אין צריך להגיה את הברייתא אלא אפשר להשאיר את הגירסא "והעשיר ואמר", שאפילו לאחר שהעשיר יכול לקבוע את המעות לעולה כיון שבדיעבד יוצא בקרבן עני. והדרא קושיא לדוכתיה כיצד נקבעו המעות לאחר הפרשתם שהרי אינו שעת

בהמה ממותר הדמים, שהרי קדושת עולה עליהם, אלא הדמים ילכו לנדבה, וחטאת זו אין לה תקנה, והרי היא הולכת למיתה.

ויש ללמוד מכאן, בדין קביעת השם של קן סתומה [כלומר, שהקדיש שתי תורים בסתם, ולא פירש איזה לעולה ואיזה לחטאת], שעל ידי עשית הכהן אחד מהם, לחטאת או לעולה, נקבע גם כן העוף השני ממילא למה שהוא, שהרי מבוואר כאן, שבוזה שלקח עוף לחטאת, נקבעו שאר המעות להיות עליהם קדושת עולה, וכמו שפירש רש"י שם.

והשפת אמת שם דן לומר, שזהו דוקא באופן שהפריש מעות לקינו בעודו עני, שאז חלה קדושת קן סתומה על אותם המעות, ומאחר שהיא כוללת בתוכה, עולה וחטאת, על כן, בקביעת אחד מהם לחטאת, נעשו המעות או העוף ממילא עולה, וכנ"ל. אבל אילו היה עשיר בעת ההפרשה, שאז חלה קדושת חטאת בלבד על המעות [כדין עשיר שמביא חטאת בהמה בלבד], אם כן גם אם יקנה אחר כך במעות אלו, עוף לחטאת,

לא יחול על ידי כן קדושת עולה על מותר המעות, ולכן בדוקא נקטה הברייתא, "מטמא

תהיה בקדושת עולה ואיזו בקדושת חטאת, וצ"ע.

98. רש"י מפרש, שכשם שיכול לקבוע את שם, בשעת לקיחת הקרבן מאחר, כמו כן יכול הוא לקבוע בשעת הפרשה, כשמפריש משלו לצורך קרבנו.

אולם **האחרונים** דקדקו מלשון הרמב"ם שם, שבשעת הפרשה אינו יכול לקבוע כלל את שם. וכתב בליקוטי הלכות, שכנראה הרמב"ם גרס כגירסת השיטמ"ק, "שכבר לקח ואמר בשעת עניותו", ואם כן אין לנו מקור לומר ששעת הפרשה, קובעת.

99. בסוגית הגמרא ביומא, יש כאן תוספת בדברי הגמרא. שהקשינו שם, על תירוץ זה, והרי אין לעוף פדיון, ואם כן איך יתכן שיביא בהמה מדמי חטאת העוף שלקח, ותירץ רב פפא, שכונת הברייתא היא כך, שאם לקח עולת העוף בדמים, מוסיף הוא על מותר הדמים, שקדושת חטאת עליהם, ולוקח בהם חטאת בהמה, ועולת העוף שלקח, תהיה לנדבה. אבל אם לקח בדמים, חטאת העוף, אינו יכול להביא חטאת

והתניא בניחותא: "תורת" — לרבנות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא. יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא? תלמוד לומר "זאת".

ומקשינן לרב חגא אמר רבי אושעיא: ולילף מיניה דמצורע למטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני שלא יצא?

ומתריצין: אמר קרא במצורע "ואם דל הוא ואין ידו משנת". וממעטינן מ"הוא" דמשמע הוא ולא אחר, שדוקא מצורע עשיר שהביא קרבן עני הוא דלא יצא. אבל מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני יצא⁽¹⁰¹⁾.

מתניתין:

רבי שמעון אומר: כבשים קודמין לעזים בכל מקום. שהתורה כתבה בכל מקום כבשים קודם לעזים.

יכול הקדימה אותם התורה מפני שהן

מיתבי: תנן במסכת נגעים: מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא⁽¹⁰⁰⁾. אבל מצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא.

תיובתא דרב חגא אמר רבי אושעיא דאמר שאפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא?

ומתריצין: אמר לך רבי חגא: שאני גבי מצורע המיעט רחמנא דכתיב "זאת תהיה תורת המצורע". דמשמע זאת ולא אחרת.

ומקשינן: אי הכי אפילו מצורע עני נמי שהביא קרבן עשיר לא יצא שהרי כתיב "זאת"?!?

ומתריצין: לאי! הא אהדריה קרא דכתיב "תורת". דמשמע תורה אחת לכל המצורעין, שכולן יוצאין בקרבן אחד. ומאחר שמקרא אחד ממעט ומקרא אחד מרבה מסתבר להעמיד את הרבוי בעני שהביא קרבן עשיר ואת המיעוט בעשיר שהביא קרבן עני, דמעלין בקודש ולא מורדין.

שקרבנותיהם שוים, בזה נתחדש, שיכול העני להביא קרבן עשיר. אבל מטמא מקדש, שאין קרבנותיהם שוים, אינו יכול לשנות מדינו.

101. המשך חכמה [מצורע] מפרש הטעם לחילוק זה, על פי המבואר בערכין [טז], שנגעים באים כעונש על צרות העין. ועל כן, אם יביא קרבן עני, תחת קרבן עשיר שיש לו להביא, הרי מראה בזה, שעדיין לא תיקן את מידת הצרות עין שהיתה בו. אבל, בשאר קרבנות, שלא יתכן טעם זה, יצא ידי חובתו. ונתן בזה שני טעמים נוספים: א. הדין הוא, שקרבן חטאת אינה טעונה נסכים, מלבד חטאת מצורע, שטעונה נסכים, ולכן, מצורע עשיר, שהביא קרבן עני, שהוא עולת העוף וחטאת העוף, תחת עולת בהמה

מקדש עני שהפריש מעות לקינו", שבעשיר ישתנה הדין. ועיין בתוס' ישנים יומא.

100. כתב בספר החינוך [קכג], שהמטמא מקדש, עני, שהביא חטאת בהמה, כעשיר, לא יצא. ותמהו עליו האחרונים ממשנה זו שהובאה כאן בגמרא, שמפורש בה, לכאורה, ההיפך.

והשפת אמת [יומא] כתב ליישב, שיש חילוק בזה בין מצורע למטמא מקדש, וטעמו, שקרבנות מצורע, שוים הם בין בעשיר ובין בעני, ששניהם מביאים, חטאת עולה ואשם, אלא שהעשיר מביא שלש בהמות, והעני מביא בהמה אחת ושתי תורים, מה שאין כן במטמא מקדש, שהעשיר מביא חטאת בהמה, והעני מביא עוף לעולה ועוף לחטאת, ולכן, דוקא במצורע,

הכבשים מובחרים מהם, ולפי זה הנודר להביא עולה חייב להביא כבש?

יכול מפני שכיבוד האב עודף על כיבוד האם?

תלמוד לומר "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת", ולעיל מיניה כתיב "והביא קרבנו שעירת עזים על חטאתו". הרי שהקדים כאן עז לכבש — מלמד ששניהם שקולין! ואיזה מהם שירצה יביא לקרבנו.

תלמוד לומר "איש אמו ואביו תראו". הרי שהקדים כאן אם לאב — מלמד ששניהם שקולין! אבל אמרו חכמים שאמנם לענין קבלת שכר שניהם שוים, שמקבל שכר על כיבוד אם כעל כיבוד אב, אבל לענין הכיבוד עצמו האב קודם לאם בכל מקום, מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו. שגם האשה חייבת בכבוד בעלה [עפ"י רבינו גרשום]⁽¹⁰²⁾.

תורין קודמין לבני יונה בכל מקום בתורה.

יכול מפני שהן מובחרים מהן?

וכן בתלמוד תורה. דהיינו, אם זכה הבן לפני הרב, שזכה ללמוד ממנו רוב חכמתו הרב קודם לאב בכל מקום שיש להקדימו בהשבת אבידתו ופדייתו מהשבי ולהחיותו ולפרוק משאו מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו

תלמוד לומר "ובן יונה או תור לחטאת". הרי שהקדים הכתוב כאן דין יונה לתור — מלמד ששניהם שקולין! וכל מי שנדר עוף יכול להביא איזה מהם שירצה. האב קודם לאם בכל מקום בתורה.

חובתה לדעת הכל, שהרי עולת בהמה של יולדת טעונה נסכים [עיין מעשה"ק ב ב]. וכמו כן, יולדת עניה, מביאה אחד תחת אחד, כלומר, עולת העוף תחת עולת בהמה, כמבואר לעיל בגמרא. ולפי זה, כונת הגמרא למעט מ"הוא", רק אותם הקרבנות שאינם דומים למצורע.

וחטאת בהמה, אינו יוצא ידי חובתו, הואיל והחסיר בזה את מצות הנסכים, שהרי עופות אינם טעונים נסכים, מה שאין כן במטמא מקדש, שלעולם אינו מביא נסכים עם חטאתו, על כן יצא ידי חובתו.

102. התוס' ביבמות [ה ב] כתבו, שעיקר סברא זו נלמדת ממה שדרשו שם בגמרא מפסוק, שאין כיבוד אב ואם דוחה שבת, ופירשו חז"ל, שהטעם בזה הוא, שאתה ואביך חייבין בכבוד המקום, שציוה במצוה זו. ויעויין בקדושין [לא], שכנתגרשה, שוים האב והאם לענין כיבוד.

ב. לעיל [י] למדנו, שמצורע עני, מביא שתיים תחת שתיים, כלומר, עולת וחטאת העוף, תחת עולת וחטאת בהמה, ואילו מטמא מקדש עני, מביא שתיים תחת אחד, כלומר, עולת וחטאת העוף, תחת חטאת בהמה. ומשום כך, מצורע עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא, שהרי החסיר בקרבנו, שהביא עופות תחת בהמות. אבל, מטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני, יצא, הואיל ולא החסיר בקרבנו, שאמנם הביא עוף תחת בהמה. אבל כנגד זה הביא שתיים תחת אחד, עכ"ד.

ובהוריות [יג] למדנו, שאם היו אביו ואמו בבית האסורין, אמו קודמת לאביו. וכתב הערוך לנר, שאין דין זה סותר את הכלל שלמדנו כאן במשנה, שאביו קודם לאמו בכל מקום, שהרי אין הטעם שם משום קדימת המצוה של כיבוד

ולכאורה, לפי שני טעמים אלו, יולדת עשירה שהביאה קרבן עניה, לא יצאה ידי

שאף האב חייב בכבוד תלמיד חכם⁽¹⁰³⁾.

גמרא:

תנו רבנן: ארבעה צווחות צווחה עזרה שבבית המקדש —

צווחה אחת: הוציאו מיכן בני עלי, הפני ופנחם שטימאו את החיכל! כדכתיב "אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אוהל מועד"⁽¹⁰⁴⁾.

צווחה שנייה: פתחו שערים ויכנס יוחנן בן נדבאי תלמידו של פינקאי וימלא כרסו מקדשי שמנים! כדי שלא יבאו לידי נותר.

אמרו על יוחנן בן נדבאי שהיה אוכל שלש מאות עגלים ושותה שלש מאות גרבי יין. כח-ב ואוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה לאחר אכילתו. [שהיה מגדל בביתו כהנים רבים, רש"י פסחים].

אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נדבאי לא היה נותר בעזרה!

צווחה שלישית: שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיכאי תלמידו של פנחס [כאילו הוא תלמידו של פנחס בן אלעזר הכהן. מהרש"א פסחים] וישמש בכהונה גדולה! [לפי שאנשי ביתו היו בעלי זרוע לכן העידה העזרה שהוא בעצמו כשר, ערוך לנר עפ"י רש"י בפסחים]⁽¹⁰⁵⁾.

אם לכיבוד אב, אלא מפני זילותה.

103. בבבא מציעא [לג] למדנו, שאם היו לפניו אבידת אביו ואבידת רבו, ואינו יודע איזה מהם יקדים לחבירו, אבידת רבו קודמת להחזירה, אלא שהמשנה שם נתנה טעם אחר לזה, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו הביאו לחיי העולם הבא.

וכתב הערוך לנר, שיש נפקא מינה לענין הלכה, בשני טעמים אלו. א] כאשר אביו הוא חכם כרבו או אפילו יותר מופלג בחכמה ממנו, שבזה לא יתכן הטעם של משנתנו. שהרי בזה אין האב חייב בכבוד רבו, ומכל מקום הרב קודם לאביו, מפני שהביאו לחיי העולם הבא. ב] כאשר אביו גם כן לימדו תורה. אבל למד מרבו את רוב חכמתו, שבאופן זה, אביו גם כן הביאו לחיי העולם הבא, שהרי לימדו תורה, ומכל מקום מאחר שרבו חכם מאביו, אזי רבו קודם לאביו.

104. כתב המהרש"א [פסחים נז], שאמנם

בשבת [נז] למדנו, שכל האומר, בני עלי חטאו, באיסור אשת איש, אינו אלא טועה, ומה שאמר הכתוב, "אשר ישכבון וגו'", אינו מתפרש לפי פשוטו, אלא מתוך שהשהו את קיניהן וכו', מכל מקום מאחר שבפסוק נזכר חטאם בלשון זה, שמשמע ממנו שחטאו באשת איש, כמו כן, העזרה צווחה גם כן בלשון זה, וכעין שתירצה הגמרא ביומא [ט] עיי"ש.

עוד כתב שם, שצוחת העזרה נתקיימה בזה שלא היו כהנים גדולים מזרע עלי, בבית המקדש, וכמו שמבואר בפסוקים, עיין שמואל א ב לב, מלכים א ב כז.

105. בפסחים שם מבואר, שבני ביתו היו בעלי זרוע, ולכן צווחה העזרה, כדי להודיע לכל, שישמעאל עצמו, כשר הוא, כן מתבאר מדברי רש"י שם. ויעויין סוטה [מט], משמת רבי ישמעאל בן פאבי, בטלה זיו הכהונה. וביומא [ט] מנו אותו עם הכהנים הגדולים הצדיקים, שלא נתקצרו ימיהם, ששימש עשר שנים בכהונה גדולה.